

Nr 40.

Av fru Alm och fru Sjöström-Bengtsson, om en allmän översyn av gällande äktenskapslagstiftning.

Behovet av en allmän översyn av äktenskapslagstiftningen framhölls av undertecknade i en motion vid höstriksdagen 1946 i anknytning till propositionen 335 med förslag till vissa smärre ändringar av processuell karaktär i gällande giftermålsbalk. Denna hemställan om en allmän översyn kunde dock av formella skäl inte upptagas till prövning vid höstriksdagen. Undertecknade vilja därför ånyo fästa uppmärksamheten på några av de förhållanden, som enligt vår mening göra det motiverat, att äktenskapslagstiftningen snarast blir föremål för en granskning i syfte att bringa den i bättre överensstämmelse med den levande rättsuppfattningen hos folket.

Sålunda reagerar numera en vidsträckt opinion mot lagens bestämmelser, att en svensk kvinna, när hon gifter sig, kan förlora både sitt namn och sitt medborgarskap och därmed så att säga sin medborgerliga identitet. Inte minst yrkesverksamma kvinnor mista ofta med sitt flicknamn en inarbetad good-will i yrket, och den kvinna, som vid giftermål med utländsk man och bosättning — om också endast för en kortare tid — i dennes hemland därtill förlorar sitt svenska medborgarskap, mister det legitima skydd, som varje annan svensk åtnjuter i en krigsskadad värld, där medborgarskapet i en fredlig och välställd nation har blivit något mycket värdefullt. Inte minst ha krigsåren öppnat allmänna opinionens ögon för det felaktiga i att en svensk kvinna således vid äktenskap kan berövas det medborgarskap hon fått genom födelsen och väl förvaltad under många år i sitt hemland, medan omvänt en utländska i samma stund hon gifter sig med en svensk, han må vara bosatt var som helst på jordklotet, får svenskt medborgarskap. Många osmakliga skenäktenskapsaffärer ha på senare år visat avigsidan av detta. En revision av bestämmelserna härutinnan borde vara aktuell.

I lagens deklaration att »äktenskapets ändamål är enskildas väl och samhällets bestånd» ligger en medveten målsättning för äktenskapslagstiftningen. En del lagparagrafers verkningar äro dock knappast förenliga med den målsättningen. Självfallet är sålunda, att det för uppbyggandet av ett gott hem med en god familjeanda krävs likaberättigade och jämställda parter i det äktenskapliga förbund, varpå hemmet grundas. Enligt nutida uppfattning förekomma dock obehöriga inskränkningar i parternas självbestämmanderätt i den gällande äktenskapslagstiftningen. Bestämmelserna om

förmyndarskap för barn i äktenskap är ett exempel. Den gifta modern får sålunda icke vara förmyndare för sina egna barn, ehuru inget hindrar att hon kan vara överförmyndare för andras barn. Man behöver inte peka på outrerade fall, där en alkoholiserad far tar ut och super upp pengarna på sina barns postsparbanksböcker, eller på andra fall av olämpliga fäder för att finna starka skäl som tala för att regeln om faderns förmyndarskap inte får förbli en regel utan undantag.

Ett i vissa fall oberättigat tvång på individerna — man och hustru i lika mån — lägga också bestämmelserna om hemskillnad och äktenskapsskillnad. Ehuru äktenskapet ingåtts som en fullt frivillig överenskommelse, kan det hållas samman med tvång, i det att domstol kan vägra en make skilsmässa, om den andra maken inte vill gå med därpå, för såvitt »skäligen kan fordras att han fortsätter samlevnaden». Man frågar sig dock, om en utomstående någonsin kan bedöma om något sådant »skäligen» kan fordras. Såvida inte »en djup och varaktig söndring» vitsordas av båda makarna, har domstolen att sörja för fullständig utredning och äger för sådant ändamål införskaffa erforderlig bevisning. Fordringarna på bevisning äro inte sällan sådana, att de dra med sig segslitna rättegångar, där käranden för att erhålla hemskillnad måste förödmjuka sig själv och sin maka genom att skaffa vittnen på osämja, brev som bekräftar söndringen etc. och där kravet på bevisning är ägnat att skärpa motsättningarna vid skilsmässa, vilket går ut inte minst över barnen. Ett borttagande av det barbariska bevisningskravet ur giftermålsbalken behöver inte betyda att man uppmuntrar äktenskapsskillnaderna. Att bibehålla hemskillnadsåret som en nyttig prövo- och betänketid torde de flesta människor finna välbetänkt, ävenså medlingsinstitutionen. Måhända kunde man rent av förbättra utsikterna för en försoning efter detta betänketidsår genom att inlägga en obligatorisk medling också efter hemskillnadsåret. Det är en sak som behöver utredas. Överhuvud taget behöva flera av de kategoriska bestämmelserna i giftermålsbalkens kapitel om upplösning av äktenskap göras smidigare, så att bestämmelsernas avfattning mera uppfordrar till human handläggning av äktenskapsmål än till den snäva bokstavstolkning som nu ofta förekommer.

Även en del av de bestämmelser, som reglera de ekonomiska intressena inom äktenskapet och vid dess upplösning — fränskild makas rätt till familjepension t. ex. — skulle behöva en översyn.

Med åberopande av det ovan anförda få därför undertecknade motionärer hemställa,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en allmän översyn av gällande äktenskapslagstiftning.

Stockholm den 17 januari 1947.

Ulla Alm.

Anna Sjöström-Bengtsson.